

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I

TÜRK İNKILABINI HAZIRLAYAN SEBEPLER
OSMANLI DEVLETİ'NİN YIKILIŞI: İÇ SEBEPLER (XVII. VE XIX. YÜZYIL)

HAFTA 3

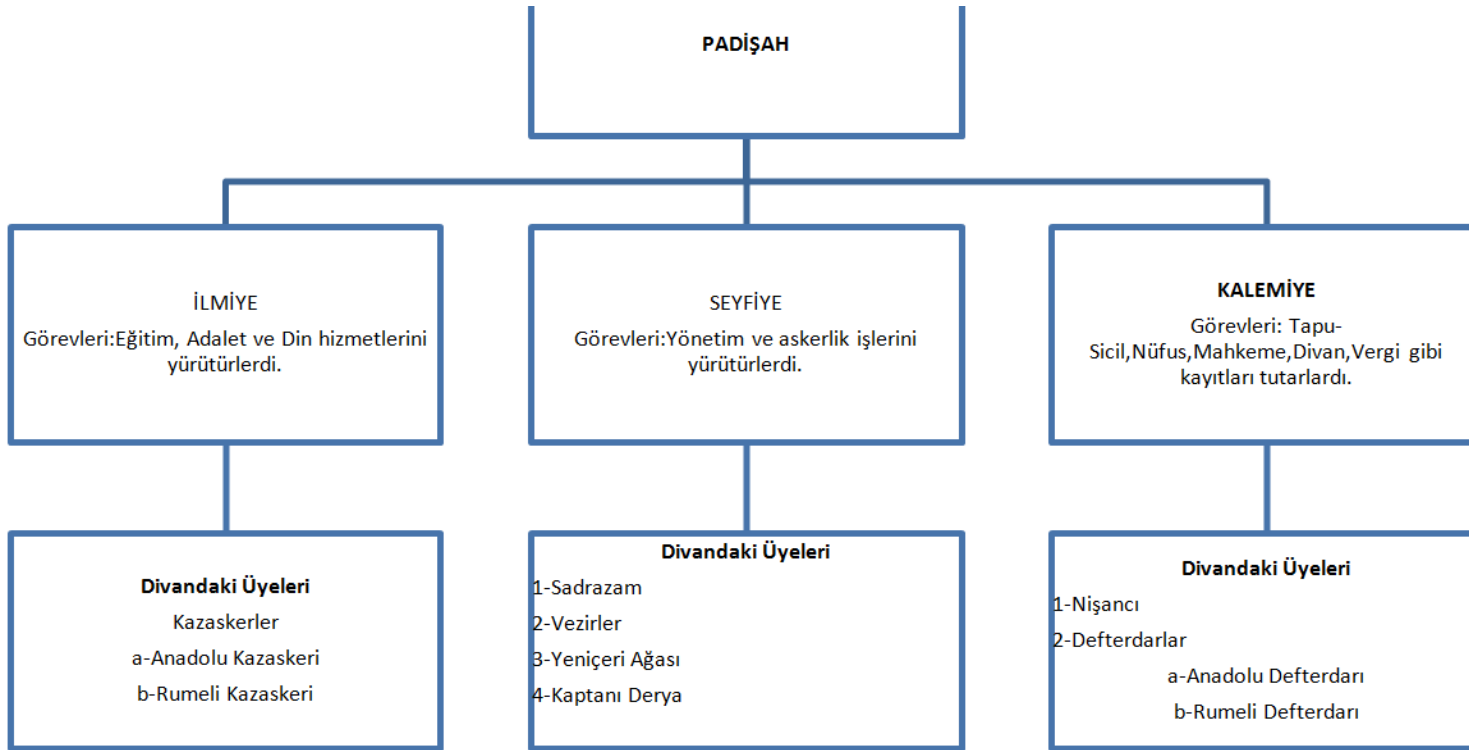
Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ

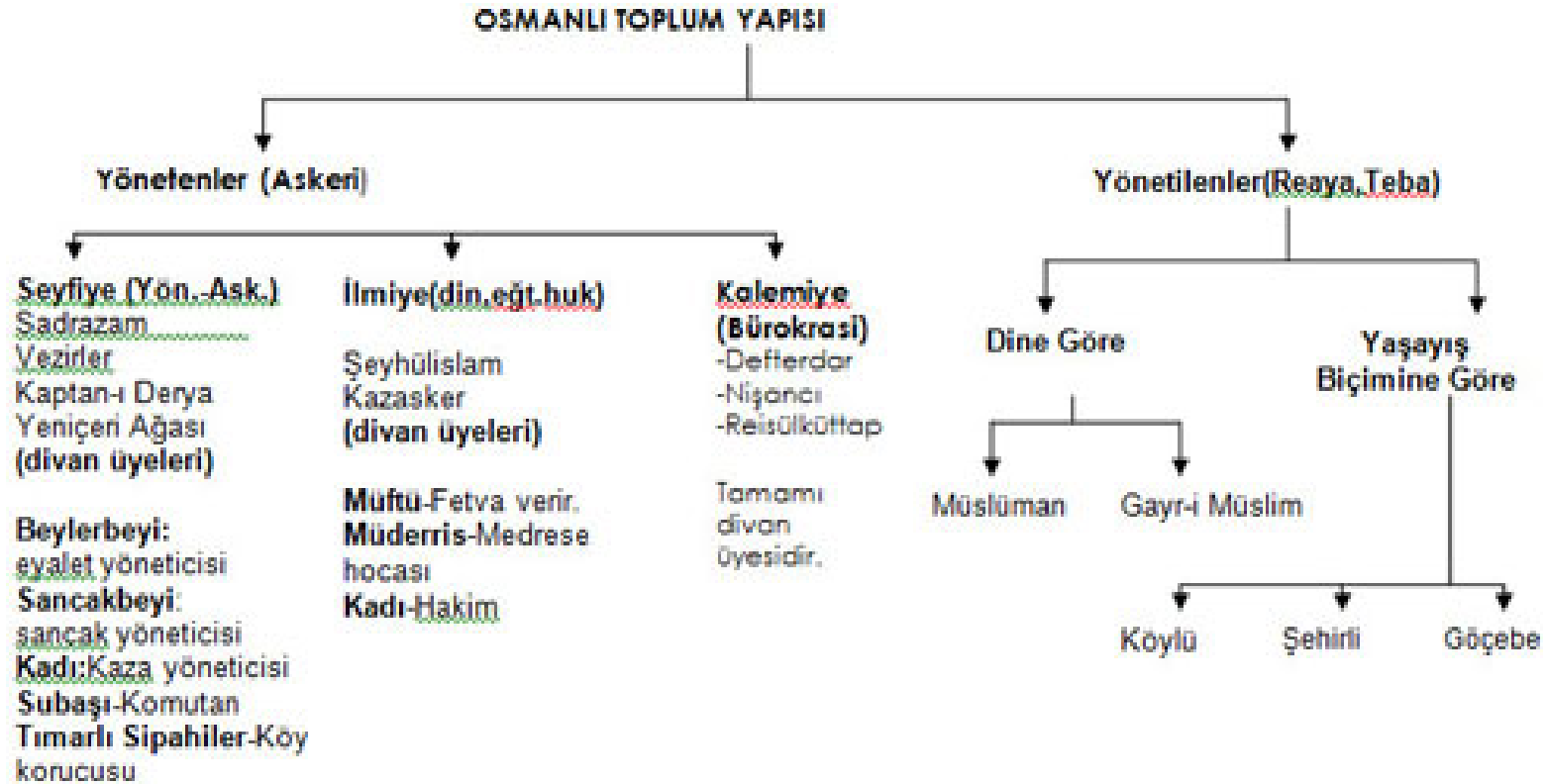
İç sebepler

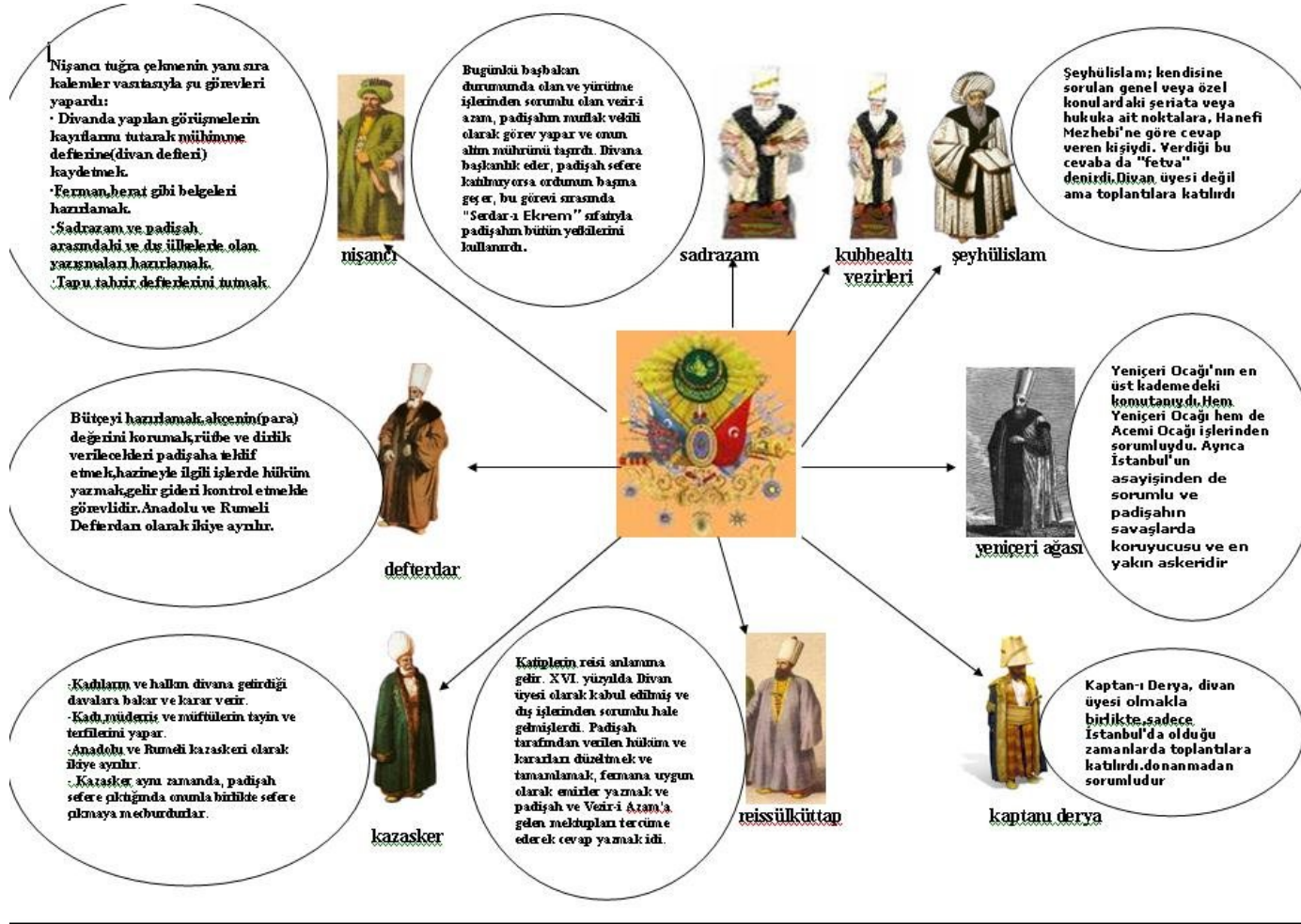
- Yönetimin (yani idarenin) bozulması
  - Sancak Sisteminin kaldırılması
  - Ekber-Erşed (En yaşlı ve en olgun) sisteminin getirilmesi
- Ordu teşkilâtının bozulması
  - Yeniçeri ocağının ve tımar sisteminin bozulması
- İlmiye teşkilâtının (eğitim sisteminin) bozulması ve yetersiz kalması
  - Beşik ulemalığı (Beşik alimliği), alimin oğlu alimdir
- Adliye mekanizmasının (Adalet sisteminin) bozulması
- Ekonomik yapının bozulması
  - Celali isyanları
  - Coğrafi Keşifler
  - Kapitülasyonlar

Osmanlı Yönetim Sistemi

Osmanlı Toplum Yapısı

Yönetimin Bozulması

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Osmanlı Kıyâfeleri Albümü

- Padişah

- Kan bağı
- Babadan oğula
- İktidar
- Şehzadeler mücadelesi
- Ekber-Erşed

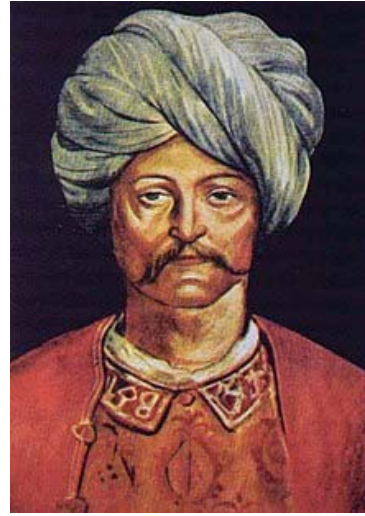
Akça Koca Beğ

Birinci Padişah Sullân Osman Han Gazi

Konur Alp

Fatih Sultan Mehmet

Şehzade Cem

II. Bayezid

Yavuz Sultan Selim

Kanuni Sultan Süleyman

Kanuni'nin en büyük oğlu
Şehzade Mustafa

Şehzade Bayezid'i Kanuni'nin
huzurunda gösteren bir minyatür

Sultan II. Selim

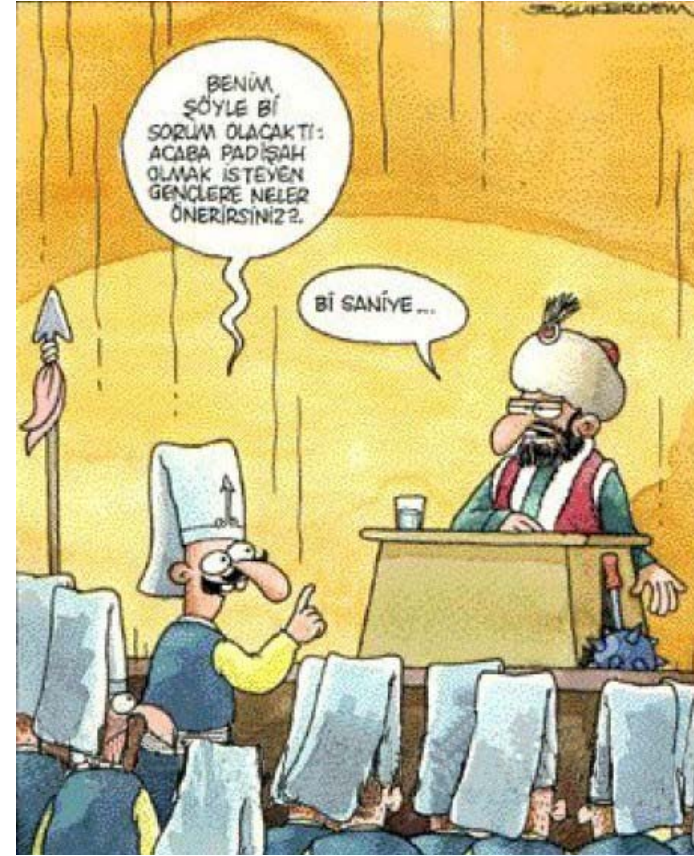

Sultan I. Ahmet (1603-16017)

Ekber ve Erşed sistemini getirdi.

EKBER VE ERŞED SİSTEMİ

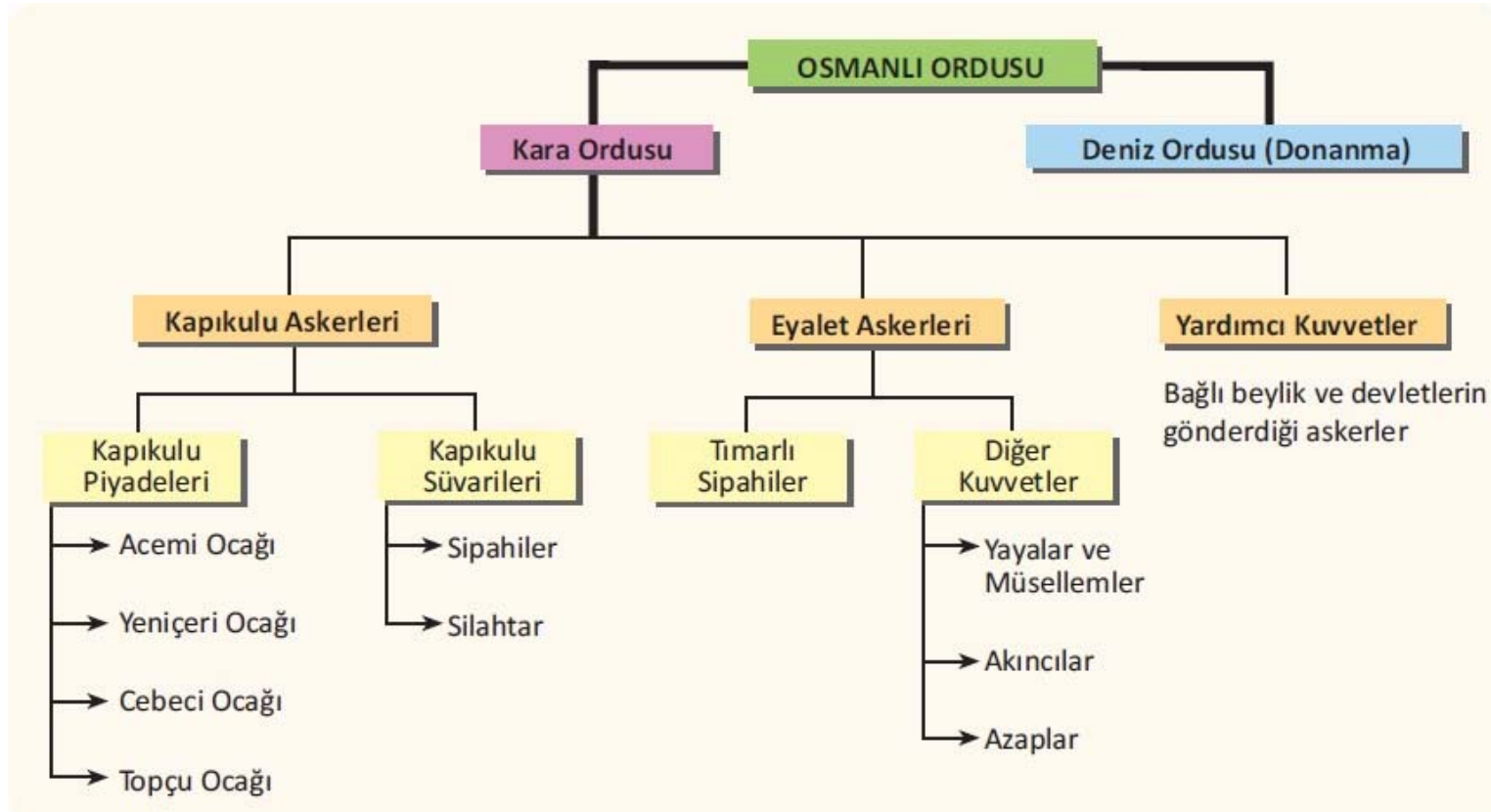
Bu uygulamaya göre Osmanlı hanedanı içerisinde yaşça en büyük ve olgun olanın tahta geçmesi usulü benimsendi. Böylece şehzadelerin tecrübe kazanmak için sancağa gönderilme usulü de kaldırılmış oldu. Artık şehzadeler hayatlarını Topkapı Sarayı'nda geçirmeye başladılar.

Padışahın gençlere önerileri

Osmanlı Ordu Teşkilatı

Ordu Teşkilâtının Bozulması

- Osmanlı kara ordusu
  - Yeniçeri Ocağı (Kapıkulu) ve Tımarlı Sipahiler

Yeniçeri Miralayı

- ▶ II. Mahmut döneminde
  - ▶ Asker sayısı 100.000'i aşmıştır.
- ▶ Tımarlı Sipahiler
  - ▶ Çoğunluğu oluşturur.
  - ▶ Bozuluyor
- ▶ Donanma
  - ▶ Preveze (1538)
  - ▶ İnebahtı (1571)
  - ▶ Denizci olmayanlar donanmanın başına getiriliyor

Kanûnî Sultan Süleyman'ın
Macaristan'a gidişini gösteren minyatür

www.selcuk.erdem.com

Yeniçeri ocağının kaldırılması

Atlı sipahi

- Kara ve deniz kuvvetlerinden oluşan Osmanlı ordusunun gücünü devam ettirememesinin nedenleri:
  - Kuruluş yıllarındaki dinamizmini sürdürememesi.
  - Avrupa ordularının ateşli silah teknolojisini transfer etmekte ağır davranması.
  - Disiplinini kaybetmesi
  - Ocakların ve sistemlerin bozulması
  - Yenilgilerin orduda moral (psikolojik) çöküntü yaratması.
  - Donanmanın başına denizcilikten anlamayanların getirilmesi

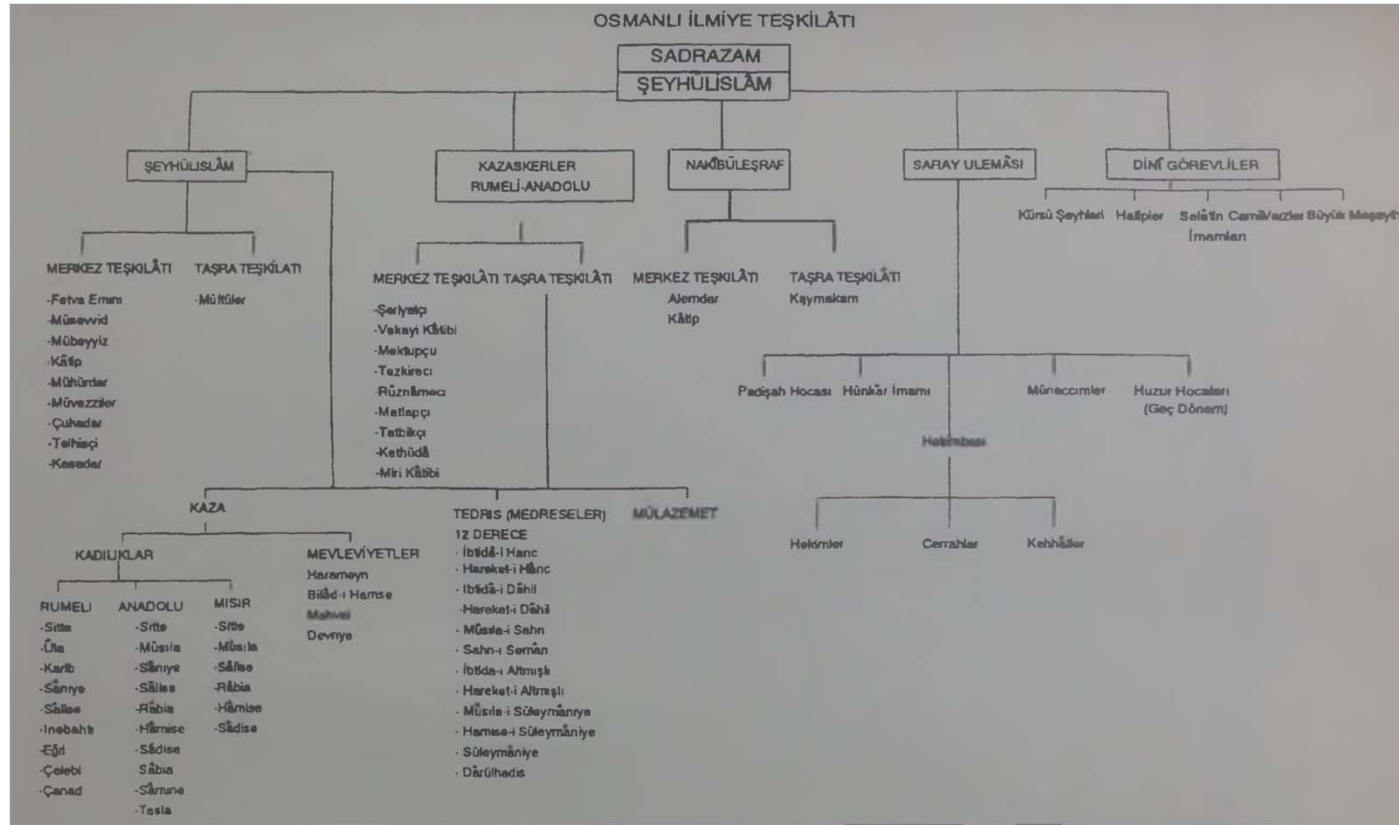

Atatürk, 1914.

Sofya'da iken, verilen kostümlü baloya yeniçeri kıyafeti ile gitmiş ve etrafında hayranlık uyandırmıştır.

Osmanlı İlmîye Teşkilatı

İlmiye Teşkilâtının Yetersiz Kalması

- Osmanlı ilmiye sistemi 15. ve 16. yüzyıllarda çağdaşlarına göre oldukça ileri seviyedeydi.
- Ancak bu durum sürdürülemedi.
  - Örneğin Takiyüddin Mehmet Efendi'nin İstanbul'daki rasathanesi III. Murat'ın emriyle yıkılmıştır.
- 18. ve 19. yüzyıllara gelindiğinde ise bu durum çok farklı bir mahiyet almış, Osmanlı Avrupa'daki bilimsel gelişmeleri takip edemediği gibi, büyük program değişikliğine uğrayarak sahip olduğu zenginlikleri kaybetmiştir.
- Medreseler yani okullar zamanla bilimle ilgilenmeyen kurumlar haline gelmiş ve siyasetle uğraşmaya başlamıştır.
- Bu durum medreseye hem itibarını hem de bağımsız hareket etme yeteneğini kaybettirmiş, onu siyasetin emrine sokmuştur.

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Osmanlı Kıyâfeleri Albümü

Sâtr   Baş Sâtr Ağa   Sadrazam Hazretleri   Kapıcılar Kethüdâsı Ağa   Cavisbaşı Ağa

Takiyüddin'in rasathanesi

Gözlemevini yıktıran III. Murat (1574-1595)

- İlmiye teşkilâtı içerisinde bozulmaların en çarpıcı örneklerinden biri Şeyhülislam Feyzullah Efendi döneminde yaşananlardır.
- Feyzullah Efendi'nin sultan II. Mustafa üzerinde büyük nüfuzu vardı. Bundan faydalanarak devlet işlerine müdahale etmeye, oğullarını ve akrabalarını henüz küçük yaşlarda iken yüksek mevkilere getirmeye başladı.
- Hatta Osmanlı tarihinde ilk defa olmak üzere oğlunu kendinden sonra şeyhülislâm olması hususunda padişah'tan bir ferman bile aldı.
- Beşik Ulemalığı diye bilinen uygulama başladı
- 1703 İsyanı sırasında, ayaklanmayı başlatanlar arasında olduğu gerekçesiyle arandığı sırada kaçarken oğlu ile isyancılar tarafından yakalandı.
- İşkenceler sonunda oğlu ile birlikte çırılçıplak bir halde bir hamal beygirine bindirilip türlü hakaretlerle başları kesilip katledildiler.
- Feyzullah Efendi'nin kesik başı bir mızrağın ucuna takılıp âsiler tarafından Edirne sokaklarında dolaştırıldı. Cesedi ise ayaklarına ip bağlanarak Hıristiyan keşişlere sürükletti ve parçalanarak Tunca nehrine atıldı.

- Yabancıların kurdukları azınlık ve misyoner okullarıyla kendi eğitim sistemlerine sahip olması ayrı bir karışıklık yaratmıştır.

Osmanlı Resmî Kıyafetleri Albümü

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Bâb-ı Âli Tercümanı

Düvel-i
Enebiye Sefîri

Reisülküttâb
Efendi Hazretleri

Buhârâ
Elçisi

İç Ağası

Osmanlı Resmî Kıyafetleri Albümü

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Baş Çukadâr

Ders Uekili Efendi

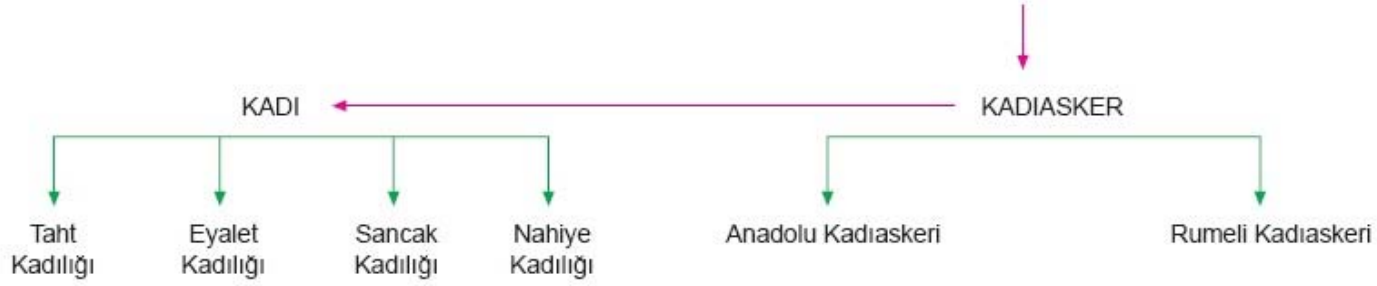
Seyhülislâm Efendi

Hazretleri

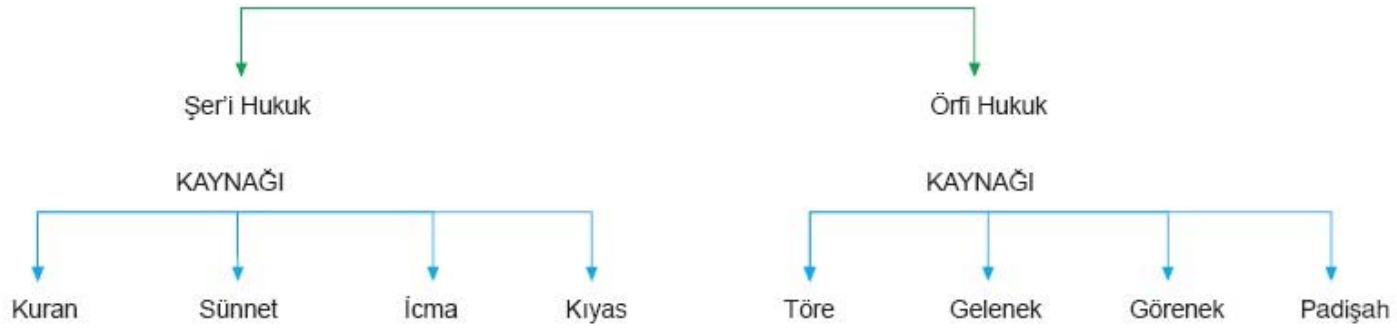
Uekâyi' Efendi

- ▶ II. Mahmut devrinde eğitim ile ilgili reformlar yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bu reformlar eğitimde ikiliğe (medreseler ve yeni okullar) yol açmıştır, cumhuriyet dönemine kadar da böyle sürmüştür. Tevhid-i Tedrisat'la (1924) karışıklık son buldu.

OSMANLI HUKUK SİSTEMATIĞI

OSMANLI HUKUK SİSTEMİ

Adliye mekanizmasının çöküşü

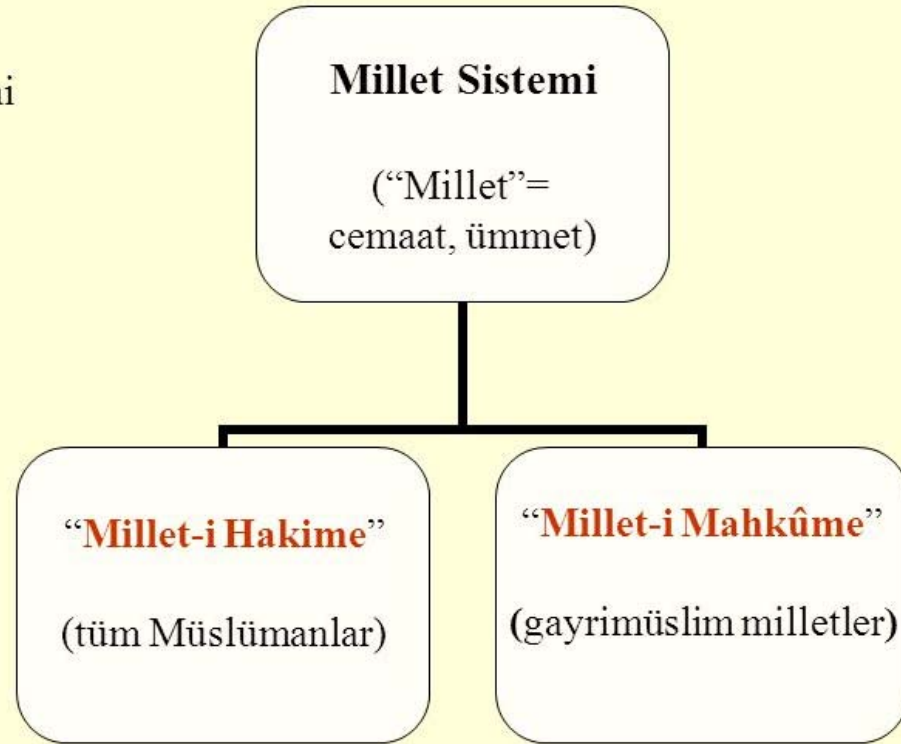
- Adalet kurumu, Osmanlı Devleti'nin sınırlarının genişlemesinde büyük rol oynamıştı.

- ▶ Osmanlının adalet sistemi ve anlayışı devletin güçlü olduğu dönemlerde, değişik toplumlar arasında büyük ilgi uyandırmıştır.
- ▶ Yönettiği gayri Müslim halkın kendi kanunları ile yargılanmalarına müsaade edilmiştir.
- ▶ Bu durum gayri Müslimlerin devlete karşı hareketlerde bulunmasını önlemiştir.

Osmanlı yönetiminde Gayri Müslimlerin Durumu

- Osmanlı'da temel düzen - Millet Sistemi (1454-1839).
- “Ekalliyet” kavramı: 19.yy sonu.

- ▶ Zamanla Osmanlı adalet sisteminde adaletin yerini *rüşvet*, *adam kayırma* ve menfaat almıştır. Adalet sisteminin çökmesi **hukukun üstünlüğü anlayışının** yıkılması Osmanlı Devleti'ni hızla yıkılmanın eşiğine getirmiştir.

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Osmanlı Kıyâfelleri Albümü

Kadıasker Baş
Muhzırı Ağa

Mekke Kadısı
Efendi

Rumeli Kadıaskeri
Efendi Hazretleri

Nakibüleşraf
Efendi Hazretleri

İstanbul Kadısı Efendi

Ebüssuûd Efendi'yi tasvir eden bir minyatür (Âşık Çelebi, Tezkire (Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 772))

Ekonomik Yapının Bozulması

- Osmanlı ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanıyordu.
- Dirlik Sistemi içerisinde toprağı işleyenleri gelirlerine göre vergilendiriyordu.
- Osmanlı Devleti, yükselme devrinde çok iyi işleyen bir maliye sistemine sahipti.
- 16. yüzyılda da ekonomik yönden Osmanlı Devleti güçlüdür.
- Ancak daha sonraki yıllarda diğer alanlardaki çöküşe paralel olarak ekonomik alanda da hızlı bir çöküş yaşanmıştır.

Osmanlı Resmî Kıyafetleri Albümü

Mecmû'a-i Tesâvir-i Osmâniye

Baş Çukadâr Ağa

Defterdâr Efendi

*Defter Emîni
Efendi*

*Nişancı
Efendi*

*Darbhâne Emîni
Efendi*

- Ekonomik alanda çöküşün başlıca sebepleri şunlardır:
  - Coğrafi keşifler sonucu dünya ticaret yollarının değişmesi ve Osmanlı Devleti'nin daha önce elinde tuttuğu ticari avantajları kaybetmesi.
  - Başlangıçta Fransa'ya daha sonra diğer Avrupa devletlerine verilen kapitülasyon denilen ticari imtiyazların Osmanlı Devleti aleyhinde gelişme göstermesi.
  - Dirlik sisteminin bozulması yüzünden tarım faaliyetlerinin aksaması ve devletin vergi kaybına uğraması.
  - Batıdaki sanayii inkılabının Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilememesi, sanayii ürünlerinin yerli Osmanlı el sanatlarını ezmesi ve eritmesi.
  - Ekonomiyi yönlendirecek insan unsurunun yetiştirilmemesi.
  - Sömürgecilik hareketinin sonucunda İspanyolların güney Amerika'dan getirdikleri altınlar yüzünden Avrupa'yı sarsan enflasyonun Osmanlı devletini de etkilemesi.

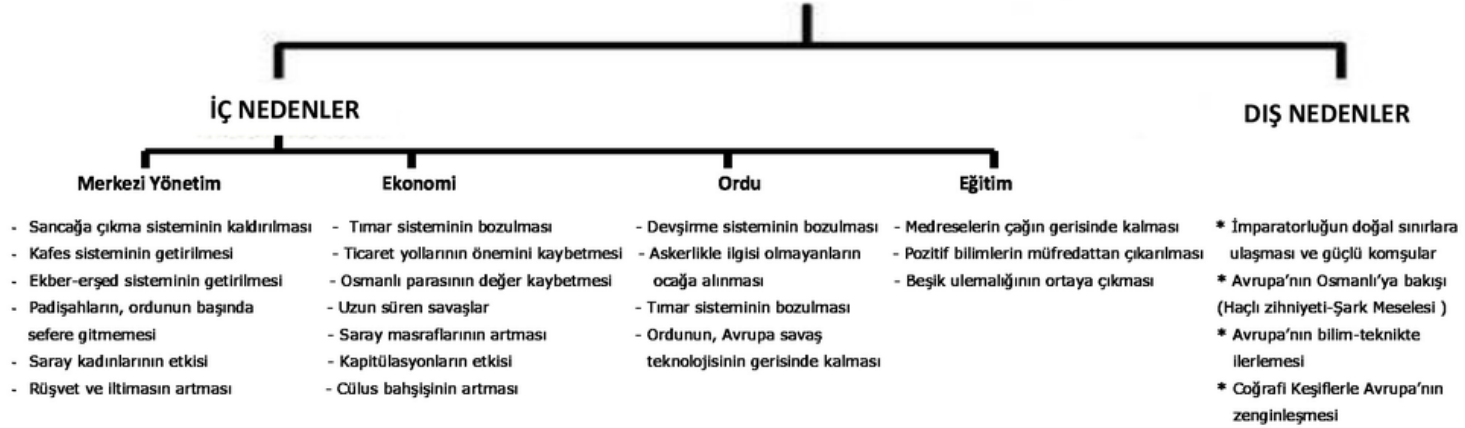
- ▶ Kaybedilen savaşlar sonucunda ödenmek zorunda kalınan tazminatlar ve artan askeri giderler.
- ▶ Dışarıdan alınan dış borçların ödenememesi sonucunda kurulan Düyûn-ı Umûmiyye Teşkilatı.
- ▶ Artan rüşvet ve suistimal olayları ve devlet adamlarının bu sorunu çözememeleri.

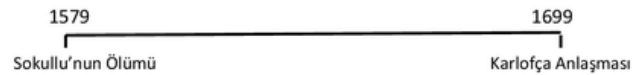
Düyûn-ı Umûmiyye binası, Cağaloğlu (günümüzde İstanbul Erkek Lisesi)

DURAKLAMANIN NEDENLERİ

17.YY'DA OSMANLI DEVLETİ (DURAKLAMA DÖNEMİ)

Osmanlı devleti bu dönemde eski gücünü ve ilerleme hızını kaybetmekle birlikte yine dünyanın en güçlü devletidir.

Bu dönemin padişahları ise:

1. III. Murat (1574-1595)
2. III. Mehmet (1595-1603)
3. I. Ahmet (1603-1617)
4. I. Mustafa (1617-1618)
5. II. Osman (Genç) (1618-1622)
6. I. Mustafa (tekrar) (1622-1623)
7. IV. Murat (1623-1640)
8. Sultan İbrahim (1640-1648)
9. IV. Mehmet (1648-1687)
10. II. Süleyman (1687-1691)
11. II. Ahmet (1691-1695)
12. II. Mustafa (1695-1703)